

ÉÉN VERBOND.

Wij mogen leven in het verbond dat de Here God met ons sloot. Dat is zijn genade over ons leven. We spreken dan ook over het genadeverbond. Het is onze overtuiging dat dit verbond nog altijd hetzelfde is als wat de Here ooit aan Abraham gaf. Wel lezen we in de Schrift over een oud- en een nieuw verbond. Onder het eerste leefde het volk Israël totdat Christus kwam. Door het bloed dat Hij vergoot is een nieuw verbond begonnen en daarin leven wij. Maar deze onderscheiding betekent geen principiële verschil. De Here God gaat nu niet wezenlijk anders met zijn volk om als destijds. Het gaat om twee fasen, twee bedelingen van één en hetzelfde genadeverbond.

In de loop van de tijd is op allerlei manieren over de verhouding van oud- en nieuw verbond gedacht. Eigenlijk was dat al aan de orde toen in de eerste christelijke gemeente broeders opstonden om te beweren dat men zich aan de wetten van Mozes moest houden. Zij bleven bij het oude verbond staan en zagen niet dat er met het werk van Christus echt iets veranderd was. Terwijl zij dus het verschil tussen oud- en het nieuwe verbond niet zagen, werd dit later door een man als Marcion juist sterk benadrukt. Hij zag een tegenstelling tussen de stoffelijke dingen en de geestelijke wereld. Dat paste hij op het oude en nieuwe testament toe. In het oude zag hij een scheppergod die van lagere orde was dan de god van het nieuwe testament. De eerste was hard en wreed. De tweede leerde liefde en schonk genade. Het oude testament was aardse en wettisch. De wet was in het nieuwe testament achterhaald. Later komen er onderscheidingen waarin het oude verbond als aards gezien wordt tegenover het hemelse en eeuwige karakter van het nieuwe verbond. Ook noemde men het oude wel uitwendig tegenover het nieuwe dat meer innerlijk zou zijn. Het oude beperkte zich tot Israël en had een nationaal karakter. Het nieuwe was universeel. Bij dergelijke onderscheidingen valt het moeilijk om de eenheid van het genadeverbond te zien. Het is ook niet vreemd dat het zicht op besnijdenis en doop verduistert. Wat heeft de besnijdenis als een uitwendig en nationaal onderscheidingsteken nog van doen met de doop die over het innerlijke werk van de Geest spreekt? Zo wordt de tegenstelling tussen het oude en het nieuwe verbond een wapen tegen de kinderdoop.

Veel meer oog voor de verhouding van de beide testamente had Augustinus. Van hem is het bekende gezegde: 'in het oude testament is het nieuwe verborgen en in het nieuwe gaat het oude open.' Hij onderkende dus het verschil, maar zag tegelijk de eenheid tussen beiden. Later heeft met name de gereformeerde theologie de leer van het verbond tot ontwikkeling gebracht. Zwingli die met de verwerping van de kinderdoop te maken had zag in de eenheid van het oude en nieuwe verbond een wapen tegen de wederdopers. Zijn opvolger Bullinger schreef in 1534 als eerste een studie over 'Het eenige en eeuwige Testament of Verbond.' Sindsdien heeft het genadeverbond en haar eenheid een belangrijke plaats in het gereformeerde denken gehouden.

Twee verbonden in één.

Niet alleen is er een tegenstelling tussen het oude en het nieuwe verbond gemaakt. Ook op andere manier wordt de eenheid van het genadeverbond prijsgegeven. Zo bestreed Martin Cellarius in 1527 de kinderdoop doordat hij het verbond van de besnijdenis onderscheidde van het genadeverbond. Niet alle besnedenen behoorden tot het genadeverbond. In deze lijn meent vandaag de doperse predikant J. Bouritius dat God met Abraham twee verbonden sloot. Er is een kernverbond waarin God aan Abraham de Christus belooft. Dat is het genadeverbond. Daarnaast is er het verbond der besnijdenis. In dat laatste is heel Abrahams lijfelijk nageslacht opgenomen. Dat verbond is een maatregel van God om de belofte van de Christus te realiseren in de weg van Abrahams nakomelingschap. Het fungeert als de bolster om de kern. 'De

Jood was dus door geboorte opgenomen in het verbond er besnijdenis, dat dient als bolster om het genadeverbond. Hij had daarin als zaad van Abraham de opdracht van Godswege om te staan in de lijn der geslachten, die Abraham met Christus zou verbinden. Dat was een feit, of hij dat nu wilde of niet, geloofde of niet; en als zodanig werd hem het teken der besnijdenis 'ongevraagd' gegeven. Maar daarnaast werd hij uitgenodigd om bij het opgroeien te gaan geloven in de heilsbeloften van God om zo ook persoonlijk deel te krijgen aan het heil van God.' Bouritius stelt dat het besnijdenisverbond 'ondergeschikt is aan het genadeverbond, gegeven is om de tijd, die ligt tussen het geven van de belofte en de vervulling daarvan te overbruggen. Het is dus tijdelijk en als een beschermende bolster gelegd om de vrucht van de belofte en wordt overbodig en kan wegvallen wanneer de belofte is gerealiseerd in de komst van Jezus Christus.' In de Gereformeerde Kerkbode (nr. 19, 7 mei 2004) gaf collega S. de Vries een schema van de doperse verbondsvisie die hij bestreed. Daarin is eenzelfde onderscheid te zien. De belofte van een groot volk en het land Kanaän horen bij het ene verbond. Daar hoort de besnijdenis bij. De zegen voor alle volken van de aarde zijn het andere verbond. Daar is dan de doop door onderdompeling het teken van. Het verschil met Bouritius die de belofte van de Christus als kernverbond neemt, is miniem. Christus is immers het zaad in wie de zegen van Abraham tot alle volken komt (Gal.3). De tegenstelling tussen oud- en nieuw verbond die in de Schrift elkaar opvolgen, wordt in deze visie in het verbond met Abraham getrokken. Tussen de beloften die de Here hem deed wordt onderscheid gemaakt. Daarmee wordt de eenheid van Gods beloften verbroken. Het bolsterverbond is tijdelijk en heeft alleen een uiterlijke functie. Het teken van dit verbond, de besnijdenis, heeft geen betekenis voor het genadeverbond en zegt niets met betrekking tot het innerlijke werk van de Heilige Geest.

Beloften aan Abraham.

Op talloze manieren laat de Schrift de eenheid van Gods genadeverbond zien. Lang niet alles daarvan kan worden genoemd. Terecht merkt H. Bavinck op dat in Gen. 3 heel het verbond der genade aanwezig is en dat de belofte van 3:15 in kiem het hele verbond en alle weldaden van de genade bevat (*Geref. Dogmatiek* III/179,201). In verband met de verhouding van doop en besnijdenis laat ik dat rusten en begin ik bij de beloften die God aan Abraham deed.

De Here roept in Gen.12 Abraham uit Ur. Hij zal hem een land wijzen, een groot nageslacht geven en met hem zullen alle geslachten van de aarde gezegend worden (Gen.12:3). Dat zijn de drie kernen in de belofte die de Here Abraham doet. In de doperse visie worden deze beloften dus uit elkaar getrokken.

Bij de verbondssluiting van Gen. 15 en 17 worden niet alle drie beloften uit Gen 12 herhaald. De zegen voor alle volken blijft ongenoemd. Dat heeft een reden.

De verbondssluiting die in Gen. 15 in overeenstemming met het gangbare ritueel voltrokken wordt, heeft als aanleiding de mismoedige reactie van Abraham op de belofte dat de Here hem een groot loon zal geven. Wat heeft hij aan een grote beloning? Kinderloos als hij is zal Eliëzer zijn bezit erven (vs.2-3). Zijn moeite betreft zijn kinderloosheid en zijn erfenis. De Here reageert door de belofte van het nageslacht en de erfenis van het land onder te brengen in een plechtig verbond.

Ook in Gen. 17 is er een aanleiding voor het verbond dat God Abraham geeft. Beloofde de Here in Gen 15 een *lijfelijke* zoon, in het volgende hoofdstuk zien we hoe Abraham en Sara dat op eigen wijze invullen: de affaire met Hagar. Ook hier gaat om het lijfelijk nageslacht, maar dan uit een *slavin*. De Here maakt duidelijk dat Hij dit niet bedoelt. Het kind van de belofte zal van Abraham en de vrije vrouw Sara zijn. Dit nageslacht wordt niet uit eigen kracht verwekt. Het is het kind van de belofte. Die belofte wordt door de besnijdenis verzegeld.

Met deze verbonden reageert de Here dus op de concrete geloofsmoeiten van Abraham. Deze betroffen in de eerste plaats de mogelijkheid om nageslacht te verwekken. Er was daarom geen reden om de zegen voor alle volken te noemen. Deze

zegen was uit de aard van de zaak een verder liggend perspectief. Dat perspectief zou alleen in de weg van de verwekking van nageslacht worden bereikt. Daarom was ze met de moeiten van Abraham voluit in geding. Daarom hoeft ze niet expliciet te worden genoemd. Het is dan ook niet vreemd dat de Here later het grote eigen nageslacht in één adem noemt met de zegen voor alle volken noemt (Gen. 18:8; Gen. 22:18 en Gen. 26:4). Er is geen reden om binnen de beloften van God aan Abraham twee verbonden te onderscheiden. Daarnaast laat de vervulling van de belofte van het nageslacht in Christus, zien dat het oude en het nieuwe verbond één genadeverbond vormen.

Verbondsbloed.

Aan dit verbond was de Here trouw toen Hij zijn volk uit Egypte verlost (Ex.2:25; Deut.7:8). Ter wille daarvan bracht Hij het in het beloofde land (Ex. 3; Ri.2:1) Bij de berg Sinaï sloot de Here met Israël opnieuw een verbond. Bij die gelegenheid werd het boek waarin Gods wet opgetekend stond en het gehele volk met bloed besprenkeld: 'zie het bloed van het verbond, dat de Here met u sluit op grond van al deze woorden'(Ex. 24:8).

Ook het nieuwe testament is niet zonder bloed ingewijd. De Here Jezus gaf bij de instelling van het avondmaal de beker met wijn aan zijn discipelen en noemde die 'het bloed van mijn verbond, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving van zonden.' (Matth. 26:28; Luk.22:20) of, zoals Paulus het vanuit de overlevering onder woorden bracht: 'deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed'(Kor. 11:25). Met deze woorden zette de Here zelf het nieuwe verbond in de lijn van de verbondssluiting bij de Sinaï. In zijn bloed zijn beide aan elkaar verbonden.

Deze relatie wordt in de brief aan de Hebreeën nader uiteen. Het eerste verbond is door bloed ingewijd (Hebr.9:18). Volgens de wet wordt bijna alles met bloed gereinigd en zonder bloedstorting geschiedt er geen vergeving (9:22). Daarom moesten de afbeeldingen van de hemelse zaken met bloed gereinigd worden. Maar Christus is in de hemel zelf binnen gegaan om door zijn offer de zonde weg te doen (9:24-26). De verhouding tussen het eerste en het nieuwe verbond is die van 'afbeelding' en 'het ware,' of van 'schaduw van de toekomstige goederen' en 'gestalte van die goederen zelf' (10:1). Er is dus verschil tussen beide verbonden Toch gaat het in 'de schaduw' en in 'het ware' om dezelfde verlossing, dezelfde genade van God. Het oude verbond waarin men met afbeeldingen en schaduwen leefde blijkt gedragen te zijn door het bloed waarmee het nieuwe verbond is ingewijd. Het is in wezen één en hetzelfde genadeverbond dat verschillende perioden doorloopt.

Het bloed van Christus laat niet alleen de eenheid van de verschillende fasen van het genade verbond zien. Ook de onderscheiding tussen genadeverbond als de kern en de bolster van het besnijdenisverbond houdt geen stand. De belofte van talrijk nageslacht en het beloofde land zouden tot het bolsterverbond behoren. In Ex. 24 sluit de Here een verbond waarbij bloed vloeit dat naar Christus' bloed verwijst. Dit verbond wordt gesloten 'op grond van al deze woorden' (Ex. 24:3.4.7.8). En in 'al deze woorden' spreekt de Here ondermeer over het beloofde land dat zij in bezit zullen nemen (Ex.23:20-33)! Ook de erfenis van het beloofde land behoorde tot het verbond dat bezegeld wordt door het bloed dat van Christus spreekt! Sommige zaken hebben een tijdelijk karakter. Maar daarom behoren ze nog wel tot het heil van God in zijn genade schonk.

Gerechtigheid.

Ook de gerechtigheid van het verbond laat de eenheid van oud- en het nieuw verbond zien. De apostel Paulus schrijft dat de rechtvaardige zal leven door het geloof. Dat is in het nieuwe verbond niet iets nieuws. In Rom.1:17 citeert de apostel de profeet Habakuk en in Rom. 4 toont hij aan dat aartsvader Abraham door het geloof

gerechtvaardigd werd. Dat is ook de boodschap van de apostel in Gal. 3: 'De Schrift die tevoren zag, dat God de heidenen uit geloof rechtvaardigt, heeft tevoren aan Abraham het evangelie verkondigd: in u zullen alle volken gezegend worden. Zij die uit het geloof zijn, worden dus gezegend tezamen met de gelovige Abraham' (Gal.3:8v). In de rechtvaardiging van zondaren, die toch tot de centrale inhoud van het genadeverbond gerekend moet worden, blijkt dat het oud- en het nieuw verbond in wezen één verbond vormen. Wat dit betreft is er geen onderscheid tussen de periode voor Christus en de tijd die daarna komt

Nu beroept Paulus zich voor de rechtvaardiging door het geloof op de geschiedenis van Gen. 15. Dáár zegt de Schrift: 'en hij geloofde in de Here en Hij rekende het hem tot gerechtigheid' (Rom. 4:3,9; Gal. 3:6; Gen.15:6). In dit hoofdstuk heeft het geloof van Abraham betrekking op de belofte van zijn lijfelijke zoon en een talrijk nageslacht (vs.4-5) en dat in samenhang met de belofte van het land (vs.13vv). Dat zijn de zaken die naar dopers inzicht bij het besnijdenisverbond horen. De rechtvaardiging door het geloof, kern van het genadeverbond, wijst Paulus dus aan in het besnijdenisverbond! De onderscheiding van genade- en besnijdenisverbond loopt hier geheel stuk. Alles wat de Here aan Abraham beloofde is belofte van het genadeverbond.

Dit geeft ook een andere kijk op de besnijdenis. Abraham kreeg de besnijdenis 'als zegel van de gerechtigheid van dat geloof dat hij in zijn onbesneden staat bezat' (Rom.4:11). Dat is de gerechtigheid die de Here hem toerekende (vs.9), de gerechtigheid die tot het genadeverbond behoort. Die besnijdenis werd aan volwassenen en kinderen gegeven, was dus voor beiden een zegel van wat de Here toerekende. Het was een uiterlijk teken, maar wel een zegel van een geestelijke en innerlijk zaak. Als de Here op deze manier onder het oude verbond de hoofdzaak van zijn genadeverbond aan volwassenen en kinderen verzegelt, waarom zou Hij dit onder het nieuwe verbond met dezelfde gerechtigheid dan niet doen? Met andere woorden, er is geen enkele reden om te veronderstellen dat het sacrament van de doop een andere functie dan de besnijdenis heeft: zegel op wat God ons in zijn genade wil schenken. Er is dus ook geen reden waarom kleine kinderen dat zegel destijds wel en vandaag niet zouden mogen krijgen.

Verbondswet.

De eenheid van oud- en nieuw verbond ligt ook in de wet van het verbond. Op de vraag wat het grote gebod van de wet is antwoordt de Here dat dit het gebod is om de Here lief te hebben met heel ons hart, heel onze ziel en met al onze kracht en onze naaste moeten we liefhebben als onszelf (Matth.22). Hij zegt daarmee niets anders dan wat Mozes het volk in Deut. 6:5 en in Lev. 19:18 voor hield. De apostel Paulus sluit daar bij aan wanneer hij schrijft dat de liefde de vervulling van de wet is. Hij noemt dan een paar van de geboden als voorbeeld en breidt dit uit tot 'welk ander gebod er ook zij' (Rom. 13:8-10). Er zijn in het geheel van de mozaïsche wetten delen die de gemeente van het nieuwe verbond niet meer houdt. Dat geldt voor de wetgeving die te maken heeft met de schaduwachtige eredienst en voor wetten die het staatkundig leven van Israël organiseerden. Toch is de grondwet van het verbond van kracht gebleven. De tien geboden worden in het nieuwe testament dan ook herhaaldelijk genoemd (b.v. Ef. 4-6; 1 Tim. 1:9vv).

Oud- en nieuw verbond worden wel tegenover elkaar als een uiterlijk verbond tegenover een verbond dat meer innerlijk zou zijn. Maar ook in het oude verbond gaat het om de hartelijke, dienst aan de Here. 'Gij zult de Here liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht' (Deut. 6). De Here vraagt om het hart van zijn volk. Ook als Mozes beveelt om dit gebod op de deurposten te schrijven – wat is er meer uiterlijk dan dat – dan wil hij daardoor bevorderen dat de liefde op de tafel van het hart geschreven wordt.

Wat dit aangaat spoort de belofte van het nieuwe verbond met de bedoeling van het oude. Die belofte is dat God de wet in het hart van zijn volk zal schrijven (Jer. 31:33). Men mag hier niet uit 'afleiden dat de wet vroeger nog niet in de harten geschreven stond of dat er toen geen vergeving van zonden en kennis van de Here was. De verinnerlijking is al in de boeken van Mozes beloofd (Deut. 30:6). De wet was inderdaad in de harten van de vromen geschreven en de gunstgenoten van God stonden in de rechte verhouding tot Hem (J. van Genderen, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek/499v*) Daar zijn voorbeelden genoeg van. In psalm 86 is het gebed: 'verenig mijn hart om uw naam te vrezen' (vs.11). En psalmen als 19 of 119 kunnen zonder innige liefde voor de Here en zijn geboden niet gedicht zijn. Ook hierin is het oude verbond één met het nieuwe. Wel laat de Schrift zien dat onder het oude verbond door de hardnekkigheid van het volk dit doel niet is bereikt zoals de Here wilde. Het oude verbond was zwak door het vlees (Rom.8:30). Het was niet onberispelijk (Hebr. 8:7). Er was een beter verbond nodig dat op betere beloften berustte (Hebr.8:7). Het nieuwe verbond waarin Christus de verzoening volbracht heeft en zijn Geest aan zijn gemeente gegeven heeft.

De Heilige Geest.

Bij dit nieuwe verbond hoort de uitstorting van de Heilige Geest. Mozes zag in het oude verbond daar naar uit. Hij wenste dat het hele volk zou profeteren. Dat was omdat hij in profeterende israëlieten het werk van de Geest zag (Num.11). Zo vaak we in het oude verbond over geloof en liefde voor de Here lezen is dat zijn werk. Het is dus niet dat de heilige Geest onder het oude verbond niet werkzaam was in het geloof en de toewijding aan de Here. Toch beloofde de Here dat zijn Geest in het nieuwe verbond zou worden uitgestort. Daar spreekt b.v. Joël over (Joel 2). Jeremia profeteert ervan (Jer. 31). Door zijn Geest zou God zijn wetten in het verstand van zijn volk leggen en in hun hart schrijven (Jer.31:31-34; Hebr. 8:8vv; Hebr.10:16vv).

De Here gaf aan Abraham een eeuwig verbond 'om u en uw nageslacht tot een God te zijn.' (Gen. 17:8). Jeremia belooft met het oog op het nieuwe verbond 'Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn' (Jer. 31:33). De overeenkomst is duidelijk. Daarbij is de belofte dat het hele volk de Here zal kennen, 'van de kleinsten tot de grootsten' (vs. 34). De Geest wil dus ook in de harten van de kleine kinderen schrijven. Ook Jesaja zegt dat: 'Dit is mijn verbond met hen, zegt de Here. Mijn Geest, die op u is, en mijn woorden die ik in uw mond gelegd heb, zullen niet wijken uit uw mond noch uit de mond van uw kroost, noch uit de mond van het kroost van uw kroost, zegt de Here, van nu aan tot in eeuwigheid.' (Jes. 59:21). De belofte van de Geest wordt gedaan met het oog op de geslachten, zoals de Here zijn verbond aan Abraham gaf 'tussen Mij en u en uw nageslacht in hun geslachten' (Gen. 17:7). Als de apostel Petrus op de eerste pinksterdag van het nieuwe verbond aan allen die tot geloof in Christus komen de Heilige Geest belooft, kan hij met recht zeggen: 'want voor u is de belofte *en voor uw kinderen...*' (Hand. 2:39). Want zo spreken de profeten met het oog op het nieuwe verbond over de belofte van de Geest: in de stijl van het ene genadeverbond. Na pinksteren gelden Gods beloften – ook de belofte van het innerlijke werk van de Geest – voor de gelovigen en hun zaad. Ook daarin is de eenheid van het genadeverbond te zien.

Gradueel verschil.

De Schrift spreekt over een oud- en een nieuw verbond. Het is niet terecht om daar een tegenstelling tussen te maken. Het is één genadeverbond. Ook is het niet terecht om binnen het verbond dat de Here aan Abraham gaf te onderscheiden tussen besnijdenisverbond en genadeverbond. Ook in dat opzicht is het verbond één. Wel laat de Schrift zien dat dit ene verbond een ontwikkeling doormaakt. Terecht zegt Van Genderen 'Wat in wezen geschonken was onder het oude verbond, wordt voller en

rijker geschonken onder het nieuwe. Er is dus wel een gradueel verschil.'(a.w./502) Het nieuwe gaat boven het oude uit. De beloften die de Here aan Abraham deed komen in Christus tot volle ontplooiing. De gerechtigheid van het geloof wordt ook aan heidenen toegerekend. Zij worden bij Abraham ingelijfd (Rom.11). De woorden van God wordt sterker in de harten gegrift en het werk van de Geest wordt enorm geïntensiveerd. Hij is 'uitgestort.' Dat wijst op de royale overvloed waarmee Hij zijn intrek in de gemeente genomen heeft. Zijn werk krijgt ook grotere effectiviteit zodat het werk van Gods genade het beoogde doel bereikt. (Hebr.8:8vv). Wat de Here bij Abraham begon wordt door de inzet van het nieuwe verbond gerealiseerd. Maar het is in wezen één genadeverbond.